

Наставно-уметничко-научном Већу
Факултета музичке уметности и
Сенату Универзитета уметности у Београду

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

Ханан Хаџајлић

ФЛАУТА КАО МЕТАИНТЕРФЕЈС МОДУЛАРНИХ СИСТЕМА У САВРЕМЕНОЈ ЕЛЕКТРОАКУСТИЧКОЈ МУЗИЦИ

На основу увида у докторски уметнички пројекат **ФЛАУТА КАО МЕТАИНТЕРФЕЈС МОДУЛАРНИХ СИСТЕМА У САВРЕМЕНОЈ ЕЛЕКТРОАКУСТИЧКОЈ МУЗИЦИ**, студенткиње докторских студија Ханан Хаџајлић, Комисија у саставу ред. проф. мр Љубиша Јовановић, ред. проф. др Весна Микић, ред. проф. мр Миомир Симоновић, ред. проф. мр. Драган Лазић, и др. ум. Јелена Јаковљевић, доцент Факултета уметности у Нишу, подноси следећи Извештај Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду, који садржи: уводно образложење, биографију кандидаткиње, анализу уметничког и писаног дела докторског уметничког пројекта и закључак комисије.

Уводно образложење

Ханан Хаџајлић пријавила је тему докторског уметничког пројекта 19. фебруара 2018. године под називом: „ФЛАУТА КАО *METAINTERFEJS* МОДУЛАРНИХ СИСТЕМА У САВРЕМЕНОЈ ЕЛЕКТРОАКУСТИЧКОЈ МУЗИЦИ“

На основу предлога Катедре за дувачке инструменте од 19. фебруара 2018. године, Веће Факултета на седници од 7. марта 2018. године донело је одлуку 09. марта 2018. године о именовању Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта, у саставу: мр Љубиша Јовановић, редовни професор, др Весна Микић, редовни професор, др ум. Јелена Јаковљевић, доцент Факултета уметности у Нишу.

Веће Факултета на седници од 6. јуна 2018. године утврдило је предлог одлуке 8. јуна 2018. године о усвајању Извештаја Комисије 6. јуна 2018. године за оцену предлога докторског уметничког пројекта и одобравању теме докторског уметничког пројекта ХАНАН ХАЏАЈЛИЋ под називом: „ФЛАУТА КАО *METAINTERFEJS* МОДУЛАРНИХ СИСТЕМА У САВРЕМЕНОЈ ЕЛЕКТРОАКУСТИЧКОЈ МУЗИЦИ“.

Сенат Универзитета уметности на седници од 28. јуна 2018. године донео је одлуку 6. јула 2018. године о одобравању рада на изради докторског уметничког

пројекта и именовању мр Љубише Јовановића, ред. проф. за ментора и др Весне Микић, ред. проф. за коментора.

На основу обавештења ментора и предлога Катедре за дувачке инструменте, Веће Факултета на седници одржаној 5. децембра 2018. године донело је одлуку 7. децембра 2018. године о именовању Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта **ХАНАН ХАЏАЈЛИЋ** под називом: „ФЛАУТА КАО МЕТАИНТЕРФЕЈС МОДУЛАРНИХ СИСТЕМА У САВРЕМЕНОЈ ЕЛЕКТРОАКУСТИЧКОЈ МУЗИЦИ“, у саставу: мр Љубиша Јовановић, редовни професор, ментор, др Весна Микић, редовни професор, коментор, мр Миомир Симоновић, редовни професор, мр Даган Лазић, редовни професор, др ум. Јелена Јаковљевић, доцент на Факултету уметности у Нишу.

Биографија кандидаткиње

Ханан Хаџајлић (1991) рођена је у Словенији гдје је започела своје музичко образовање са четири године. Од 2005. године живи у Сарајеву. Завршила је додипломске и мастер студије Флауте под менторством проф. Сакиба Лачевића, као и додипломске студије Композиције под менторством проф. Алишера Сијарића на Музичкој Академији у Сарајеву. Студенткиња је треће године докторског студија из области Флаута под менторством проф. Љубише Јовановића на Факултету музичке уметности Београду и мастер студија Композиције под менторством проф. Алишера Сијарића на Музичкој Академији у Сарајеву. Учествовала је на многим флаутистичким семинарима са предавачима као што су Ева Фуррер, Љубиша Јовановић, Felix Renggli, Борис Превишић, Каролина Шантл Зупан, Дејан Гаврић, Jessica Pierce, Eugenia Moliner, Aisling Agnew, Рената Пенезић, Аленка Зупан. Учествовала је на семинарима из композиције са Heinerom Goebbelsom, Peterom Ablingerom, Винком Глобокаром, Philippe Manouryem, Wolfgangom Rihmom, Michelom van der Aa i Dieterom Ammannom. Освојила је бројне високе награде на регионалним и интернационалним флаутистичким такмичењима, као и такмичењима из камерне музике те композиције. Наступала је у Словенији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Србији, Црној Гори, Италији, Немачкој, Израелу, Швајцарској, Ирској, а њене композиције извођене су у Босни и Херцеговини, Данској, Ирској, Србији, САД, Израелу и Швицарској. Као солисткиња наступала је са Сарајевском Филхармонијом. Од 2012. године чланица је ансамбла СОНЕМУС, била је чланица пројекта Artificial Phobia, а сарађивала је и са ансамблима за савремену музику АМАС, 2К+ и Студио 6. Такође, чланица је Дуа Х О (флаута и кларинет) и Београдског квартета флаута. Њена композиција *Freezing Moon* уврштена је у књигу „21 Century Voice“ Michaela Edwarda Edgertona. Суснивачица је, као и директорка *Института за савремену умјетничку музику и умјетничку праксу* (ИНСАМ). Стипендистаца је Yamaha EU Foundation 2013, Science Underground Academy 2016 и Lucerne Festival Academy – Composer Seminar 2017. Похађала је курс „Нови жанрови теорије/уметности“ проф. др. Миодрага Шуваковића на Факултету за медије и комуникације у Београду.

Уметнички део докторског пројекта Ханан Хаџајлић

1. Panayiotis Kokoras: **Cycling** за озвучену флауту (2009)

Композиција *Cycling* за озвучену флауту са ревербом наручена је од стране пројекта 'L' Arsenal wants you!' за флаутисту Maria Caroli-a те је премијерно изведена у Венецији. Партитура је публицирана од стране Ars Publica Musical Editions. Ова композиција била је у финалу такмичења Earplay Donald Aird Composers 2014 и FNMC Flute New Music Consortium Composition Competition. Поступак композиције заснован је на структурама 'од звука до звука' и на трансформацијама стратегија повезивања истих.

Од првог тренутка *Cycling* нам даје на знање коју врсту пројекта жели да усмери ка аудиторијуму Ханан Хаџајлић. Пред нама се указује "организовани хаос" кретања точка напред назад, у страну, као да се налазимо у сред градске саобраћајне вреве. Ревербилни звукови нам остављају у уху места која смо прошли и подсећају нас на свакодневни свет на који не обраћамо пажњу. *Cycling* "вози" извођач, али повремено преузима и мали чикица поред, или дете у парку. Провокативни излазак у шетњу долази до врхунца када се возач бицикла докопа природе коју воли. Дискретно појављивање мелодије не омета споро кретање точка...шум сопственог бића заокружује смисао света око нас.

2. Dominik Karski: **open cluster M45** за озвучену бас флауту (2003)

Наслов композиције, *отворени кластер* (енг. *open cluster*), односи се на звјездану констелацију Pleiadesa (из грчке речи "Pleios" што значи "пуно" или "много"). Ова композиција представља кластер који се креће кроз вријеме, а састоји се од различитих елемената који су комбиновани на различите начине како би створили континуирано трансформирајуће, али и конзистентно кретање звучних карактеристика и квалитета. Континуум се непрекидно развија, пошто извођач означава прогрес текућим токовима брзих акција. Звучни материјал артикулисан на инструменту често се спаја са употребом гласа, који може да симболизира благи одјек древних времена и бића.

Кластер нас од првог часа опомиње и позива на музички и уметнички протест - отпор наизглед хармоничном свету где је све "идеално" и у коме важе уобичајене законитости осмишљене у циљу освајања и очувања власти над природом и људима. Након почетног шока помаљају се фрагменти мелодије и хуманих гласова човека изгубљеног у грубом свету који га окружује. Кластери засновани на три тона - обрасца ометени су и снажним ударима ваздуха који има потребу да доминира. Ваздух даје живот не само мелодији него и нама самима! Отпор је начин да досегнемо жељене идеале.

3. Марио Давидовску: **Сунцхронисмс бр. 1** за флауту и траку (1963)

Композиција *Synchronisms бр.1* написана је 1963. године као прва од десет истоимених композиција које је Давидовску написао за електронску траку и различите акустичке инструменте. Премијерно је изведена на Columbia University у

мају 1963. године, од стране флаутисте Harveya Sollbergera, који је такође први снимив ову композицију. *Sinchronisms br. 1* је прва композиција написана за соло флауту и електронску траку.

Звучи готово невероватно да је прошло тек нешто више од пола века од прве композиције за флауту и електронску (магнетофонску) траку. Флаутска мелодија је лепа и у *flaterzzug*-у, подсећа нас у потпуности на музику Debussy-ја, заснована је на традицији француске флаутске школе од барока до Joliveta, да би се изненада окренула (у то време недавно насталој) музици Bouleza. Кроз свега 5' пред очима и у уху се рађају одблесци историје развоја флаутског звука од давнина до 60-тих година XX века. Сјајно урађена и осмишљена трака употпуњава ово ремек дело које најављује синтезу музике и нових техничких достигнућа.

Извођач је у прилици да искаже лепоту, као и маштовитост привидно импровизованих фраза. Ханан то у потпуности користи исказујући свој раскошни флаутизам.

4. Бриан Фернеухоугх: **Мнемосуне** за бас флауту и траку (1986)

Композиција *Mnemosyne* представља седми и последњи дио циклуса *Царцери d'invenzione* за ансамбл, Briana Ferneyhougha. У грчкој митологији, Mnemosyne је божица успомена и мајка муза. Према композитору, "акордски шаблони различити у претходних шест комада су поново распрострањени овдје ... као свеприсутна позадина који служи да уђе у игру или прошири раније 'хармоничне просторе', а такође да омогући да дискретна, али стално присутна серија централних тонова око којих солиста прелива ограничен број интервалских ланаца, сама произилази од осам почетних акорда и има јаке унутрашње везе...".

Mnemosyne је практично направљена за студијске услове и веома ретко се изводи у концертним просторима. Представља велики изводјачки изазов и на много нивоа представља врхунац уметничких трагања Ханан Хаџајлић. Написана је у три система који буквално и визуелно означавају вишеслојност ове композиције. Снажно присутан звук са траке равноправно суделује у извођењу. Ханан Хаџајлић својим дубоким, отвореним и искреним приступом овом делу даље особени печат. Интерактивно камерно музицирање са синтетичким звуком ставља је у раван равноправног ствараоца музике.

5. Ханан Хаџајлић: **A Thousand Plateaus: Hommage a Deleuze & Guattari** за флауту/бас флауту и процесоре (2017/2018)

Циклус *A Thousand Plateaus: Hommage a Deleuze & Guattari* за флауту/бас флауту и процесоре базиран је на филозофском концепту ризома Gillesa Deleuzea и Felixa Guattaria, представљеном у књизи *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia* кроз шест принципа, па се овај циклус састоји од шест делова: 1. *Connection*, 2. *Heterogeneity*, 3. *Multiplicity*, 4. *Assignifying Rupture*, 5. *Cartography*, 6. *Decalomania*. Наведени принципи база су шест композиционих модела процеса рада, са неколико типова основног материјала целог дела. Компоненте за модулацију звука

за које је расписана партитура, чине аналогни и дигитални процесори.

Посебна драгоценост уметничког пројекта Ханан Хаџајлић лежи у личном стваралачком доприносу. Активно укључивање процесора у сам уметнички чин је сврсисходно и оправдано. 1. Флаута је разиграна, жива, пулсира својом животношћу звука. Фразе су богате, разноврсне, њихово ткиво обогаћује линије еха које производи процесор! 2. Одрас у огледалу - прва асоцијација слушаоца након одсвиране фразе солисте је врста предудара коју одмах након тога прави процесор. Поетика флауте је заравњена, неутрална, али басс флаута нам нуди животност, задиханост, узбудјење, страст, топлину. Композиција се поиграва са данашњим светом, попут детета у технолошком видео парку. 3. Трећи став својом грубом "унисоношћу" на почетку сурово опомиње да не можемо бежати од "своје сенке" данашњице, материјално - технолошког света. 4. Четврти став представља игру звука коју флаута нуди својом могућношћу да свира брзо, кратко, атрактивно и разиграно! Ханан доследно следи идеје, суочава се и сукобљава са њима. 5. Склад емоција и звука означава тему овог става, доноси нам мир и спокојство. 6. Jazz idiomi финалног става дају "осећај" животности и електроници. Резултат је питка мала шестоставна бајка. Креативно, интересно, атрактивно!

6. Дино Решидбеговић: **Концерт** за флауту, процесоре и траку (2018)

Концерт за флауту, процесоре и траку означава композиторову интенцију да у реалном времену мења односно модулира звук. Назив дела се не односи на традиционални концертантно-формални облик дела, већ на однос флауте са електроником која симболизује „оркестар“. Сигнал флауте је извор свих процеса модулација звука у реалном времену, које диктира извођач, тако што истовремено мануално контролише различите везе процесора звука. Трака представља инструменталну секцију унутар концепције „оркестра“ која има пратећу улогу, а засебно представља искључиво електронску композицију, реализирану у форми снимљених процеса модулација аналогних модуларних синтетизатора звука.

Уметнички пројекат Ханан Хаџајлић у целини гледано упечатљиво и снажно смешта музику у оквиру технолошких, техничких и разноврсних савремених достигнућа која нас окружују на свим егзистенцијалним нивоима. Интересовање аутора пројекта готово заразно увлачи слушаоце у свет измаштаног новог звука. Тај звук се креће од Debussy-jevskog до импровизационог, савременог.

Високи стандарди извођења Ханан Хаџајлић исказују се у тонском волумену, различитим бојама инструмента, али и у виртуозним пасажима, флатерзугу, певању и свирању у исти мах. Кроз сва три регистра флаута звучи моћно и супериорно.

Електронику Ханан доживљава и уклапа као саставни део камерне музике. Посебно захтевна композиција Mnemosyne Ferneyhough-а, исписана у три система представља и један од врхунаца литературе за флауту и електронику, у којој Ханан

Хаџајлић у потпуности остварује све постулате свог уметничког бића!

Провокативно, креативно, тонски и технички супериорно свирање, реализовано у оквиру Међународне Трибине композитора подстиче на вишеслојно размишљање о достигнућима и будућности савремене музике. Дубоки доживљај, узбуђење и преданост музици Ханан Хаџајлић оставља нас у уверењу потпуне реализованости уметничког дела пројекта!

Писани део докторског пројекта Ханан Хаџајлић

Писани део докторског пројекта Ханан Хаџајлић садржи 160 страница текста који поред предговора и абстракта садржи и следећа поглавља:

1. Увод,
2. МОДУЛАРНИ СИСТЕМ КАО ИНТЕРФЕЈС ВЕШТАЧКЕ МУЗИЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ (Електрицитет и интелигенција материје, Електрична могућност активност и когнитивне функције, интелигенција, Вештачка интелигенција, Музичка интелигенција, Композиција и природни закони, Композициони процеси и програмирање контекста, Модуларност, Модуларни системи и вештачка интелигенција, ка теорији вештачке музичке интелигенције, Модуларни системи и вештачка музичка интелигенција),
3. ФЛАУТА КАО МЕТАИНТЕРФЕЈС МОДУЛАРНИХ СИСТЕМА У САВРЕМЕНОЈ ЕЛЕКТРОАКУСТИЧКОЈ МУЗИЦИ (Флаута, Конструкција, Акустичка својства, Производња тона, Проширене извођачке технике, Електроакустичка музика, Увод у електроакустику, Озвучена флаута, Електроакустички системи, Аудио ефекти, Просторни ефекти, Динамички ефекти, Еквилајзерски ефекти, Модулације тона и фазе, Мулти-ефекти, Хардверски аналогни модули, Кориснички интерфејс флауте са модуларним системима, Параметри ефеката и контролори, Модуларни системи, Програмирање модулација аналогног сигнала и спектрална анализа)
4. УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ (Panayiotis Kokoras: Cycling за озвучену флауту, Dominik Karski: Open Cluster M45 за озвучену бас флауту, Mario Davidovsky: Synchronism br. 1 за флауту и траку, Brian Ferneyhough: Mnemosyne за бас флауту и траку, Hanan Hadžajlić: A Thousand Plateaus: Hommage a Deleuze&Guattari за флауту/бас флауту са процесорима, Dino Rešidbegović: Концерт за флауту са процесорима и траку)
5. Библиографију

Писана студија као део уметничког докторског пројекта Ханан Хаџајлић "Флаута као *метаинтерфејс* модуларних система у савременој електроакустичкој музици" оригиналан је и импозантно обухватан теоријски подухват. Она не само да, у четвртом поглављу, интерпретира, указује на извођачке изазове и начине решавања тих изазова у композицијама које су изведене у оквиру уметничког дела пројекта (дела Кокораса, Давидовског, Карског, Фернихауа, саме Ханан Хаџајлић, Решидбеговића), него, вођена и изузетно високим професионалним критеријумима своје ауторке укључује и надасве корисно "дидактичко" треће поглавље у којем се ауторка првенствено "представља" као компетентни познавалац савремених техника извођења на флаути које могу, али и не морају да

подразумевају "ангажман" електорнике. Наиме, Ханан Хаџајлић нам се овде и представља као флаутисткиња у сваком погледу "опремљена" за теоризацију својих извођачких избора, што јој онда омогућава да на једном вишем (зашто да не и највишем могућем) нивоу концептуализује свој извођачки процес. А та је концептуализација постављена у "центар", тачније "фокус" њеног говора о флаути као *метаинтефејсу*. Наиме, Хаџајлић ће извести елегантну и еловентну теоризацију техничког појма - интерфејс - у теоријски појам који на провокативан начин "подиже" улог и иначе "порозног", свепропустљивог концепта интерфејса на "други" степен, говором о *метаинтерфејсу*, дакле нечему што поред тога што се понаша као интерфејс, у исто време јесте и интерфејс тог интерфејса. Једноставније речено, у контексту модуларних (електроакустичких) музичких система, флаута (озвучена/модуларизована) ће се понашати као "главни" интерфејс у мрежи различитих оруђа/инструмената/интерфејсова. На овај начин, Хаџајлић успева да теоријски обједини естетички и стилистички релативно разнородна дела која чине њен уметнички пројекат, чвршће их повезујући управо њиховом електроакустичком "природом". Коначно, теоријски регистар је од самог почетка контекстуализован као интердисциплинарни научни приступ, имајући у виду да Ханан Хаџајлић своје модуларне системе, тачније свој метаинтефејс доживљава и покушава да теоризује као облик вештачке музичке интелигенције. У свим наведеним аспектима, као и погледу односа према коришћеној литератури, по обиму и домету увида, као и начину на који су изведени закључци, Ханан Хаџајлић произвела је узорну теоријску студију која, у најбољем смислу речи провоцира и позива на дискусију, и управо због тога, заслужује све похвале.

ЗАКЉУЧАК

Теоријска студија Ханан Хаџајлић оригиналан је и импозантно обухватан теоријски подухват. Она не само да интерпретира, указује на извођачке изазове и начине решавања тих изазова у композицијама које су изведене у оквиру уметничког дела пројекта, него је вођена и изузетно високим критеријумима своје ауторке. Наиме, Ханан Хаџајлић нам се овде и представља као флаутисткиња у сваком погледу "опремљена" за теоризацију својих извођачких избора, што јој онда омогућава да на једном вишем (зашто да не и највишем могућем) нивоу концептуализује свој извођачки процес. У том, као и погледу односа према коришћеној литератури, по обиму и домету увида, као и начину на који су изведени закључци, Ханан Хаџајлић произвела је узорну теоријску студију која, у најбољем смислу речи провоцира и позива на дискусију, и управо због тога, заслужује све похвале.

У уметничком смислу Ханан Хаџајлић исказала је на импресиван начин свој музичко - уметнички потенцијал, сједињавајући техничке и поетске предиспозиције које поседује са технолошким могућностима примереним данашњем времену. Као резултат смо добили јединствен уметнички докторски пројекат који баца ново светло у истраживању новог флаутског звука, отварајући перспективе и даље смернице развоја флауте, али и будуће музике за флауту и

електронику.

На основу свега изнетог Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта Ханан Хаџајлић констатује да јавна уметничка презентација докторског уметничког пројекта и писани део докторског уметничког пројекта представљају важан допринос уметничкој области извођачке праксе на флаути те да у потпуносдти одговарају захтевима докторских студија.

Комсија једногласно позитивно оцењује завршни докторски уметнички пројекат **ФЛАУТА КАО МЕТАИНТЕРФЕЈС МОДУЛАРНИХ СИСТЕМА У САВРЕМЕНОЈ ЕЛЕКТРОАКУСТИЧКОЈ МУЗИЦИ** Ханан Хаџајлић и предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да га прихвати и одобри његову одбрану.

мр Љубиша Јовановић, редовни професор

др Весна Микић, редовни професор

мр Миомир Симоновић, редовни професор

мр Драган Лазић, редовни професор

др ум. Јелена Јаковљевић, доцент
Факултета уметности у Нишу